

**Mehmet Ölmez, *Tuvaca, Dilbilgisi, Metinler, Sözlük,*
Simurg Yayınları, Ankara 1995.**

Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle birlikte, üniversitelerimizde çeşitli Türk lehçeleri üzerine yapılan araştırmalarda belirgin bir artış görülmektedir. Bu olumlu bir gelişmedir fakat yetersizdir.

Diğer Türk topluluklarına oranla Sibirya Türkleri (başlıca Saha, Altay, Hakas, Tuva) ülkemizde daha az bilinmektedir. Dolayısıyla bu topluluklar üzerine yapılacak araştırmalar daha da önem arz etmektedir.

Bu sebepten elimizdeki eseri görmek bizi heyecanlandırmıştır. Eserin ön sözü: “*Çalışmanın sonuna eklenen dizinlerle de bu ufak ön çalışmayı daha yararlı kılmaya çalıştığımızın, hazırlığı daha önceye giden çalışmada son yıllarda elimize ulaşan kaynakları kullanamadığımı belirtmek isterim.*” cümlesiyle bitmektedir.

Bu cümleden “anlayabildiğimiz” yazarın elinde yeni kaynakların olduğu, fakat bu kaynakları “kullanamadığı”dır. Eğer eserin hazırlığı “önceye dayanırsa” bu yeni kaynaklarla eser daha sağlıklı hâle getirilebilirdi.

Giriş'in ilk cümlesi: “*Tuvaca (Tuva, Soyot ya da Uryanhay) Doğu Sibirya'da yaklaşık 100.000 kişi tarafından konuşulan (1941'e değin zaten Sovyetler doğrutusunda yarı bağımsız bir cumhuriyeti), Türk dillerinin tasnifinde Karagasçayla birlikte **adak** dil grubunu oluşturan bir Türk dilidir.*”

Daha bu ilk cümleler, bizi eserin ciddiyeti ve mahiyeti konusunda ciddi şüphelere sevk etmektedir. Tuva Doğu Sibirya'da değil Güney Sibirya'dadır. Dolayısıyla Tuvaca da Güney Sibirya'daki Tuva Türklerinin konuştuğu Türk lehçesidir. Yüz bin kişi 1959 yılındaki sayıları gösterir. Oysa eser 1995 yılında basılmıştır. “1989 yılında yapılan son sayımlara göre Tuva'nın nüfusu 308.577 kişidir. Bunun 198.446'sını Tuva Türkleri, 98.831'ini Ruslar, 11.280'ini diğer topluluk ve milletlerden insanlar oluşturur.”¹ Doksanlı yıllardaki nüfus artışını,

1 Monguş K.Lopsan *Magiya Tuvinskiy Şamanov*, Kızıl 1993, s. 9.

“Moğolistan’da yaşayan 20.000, Çin’de yaşayan yaklaşık 5.000 Tuva”² Türkünü de hesaba katarsak bugün 220.000’den fazla kişi Tuva Türkçesini konuşmaktadır. Tuva 1941 değil, “17 Ağustos 1944 tarihinde Tuva Hükûmetinin kararı ve Yüksek Sovyet’in bunu 14 Ekim 1944 tarihinde kabul etmesine kadar “yarı bağımsız” bir cumhuriyetti.”³

Eser; ses bilgisi, metinler, sözlük olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır. Ses bilgisi bölümü kendi içinde: “Kısaca Tuvacadaki seslik olaylar (10-12), gırtlaksızlaşma (12), ünlüler (13-19), ünsüzler (20-34) alt bölümlerine ayrılmıştır. Kitaptaki sırasıyla “Tuvacadaki seslik olaylar”dan başlayalım:

“- ağu ses grubunda büzülme görülür: ET *buzagı* “buzağı”=Tuv. *bızā*, MK kırağı “kırağı”= Tuv. *hırā*.

Ayrıca Tuvaca için çok heceli kelimelerin sonunda -g/-ğ düşmesi söz konusu olmadığından şu sözcükte de benzer bir büzülme düşünebiliriz: Tuv. *tarā* “ekmek” < **tarıgu*” (s.10)

“*tarıgu*” kelimesinde -ğ- son ses mi? “-Ağu ses gurubunda büzülme görülür” de-g-’nin iki kısa ünlü arasında bulunduğu başka yerlerde görülmez mi? Nitekim eserin 22. sayfasında: “ET g/ğ sesi söz sonunda kendini korur. Buna karşılık söz içinde iki ünlü arasında büzülerek komşu bulunduğu ünlüyü uzatır.” denmektedir.

“Diğer ilginç bir durum da sıra sayılarda karşımıza çıkar, GT’de görülen sıra sayı eki yerine değişik bir ek, iyelik gösteren *-ki* eki kullanılır ve uyuma girer:

Tuv. *üşkü* “3.”

Tuv. *dörkü* “4.” (s.10)

Sıra sayı ekinin -ki oluşu seslik bir olay mı? Yoksa morfolojik mi? “Dörkü” kelimesi “dörtkü” şeklinde olmalı. “Sıra sayı”ların Tuvacada (bu ekle yapılmakla beraber) daha çok “dugaar” kelimesiyle yapıldığını belirtelim. Yani *üşkü* = “üçüncü, dörkü = “dördüncü” şekillerinden daha yaygın olarak “üş dugaar”, “dört dugaar” şekilleri kullanılır.

3 “Tıvanın Töögüzü” .C.II, Kızıl 1966, s.248.

“-ki aitlik eki” (s.11)

-ki aitlik eki de seslik olaylar içerisinde incelenmiş. Bizce ekler konusunda bilgi verilecekse eserde böyle bir bölüm açılmalıydı.

“KB *erte* “erken, sabah” buradan Tuv. *ertengi* “sabahki” (Tuv. *erte* “erken”, *erken* “sabah” (s.11)

Tuvacada “erken” kelimesi yoktur. Bu kelime “erten” (=sabah) olmalı.

“Başka bir ilginç durum da y- ç- seslerinde ortaya çıkar. Bilindiği gibi GT söz başı y- sesleri Tuvacada ç-; ç- sesleri de ş- olurdu. (Nereden biliyoruz olduğunu?) Fakat MK’da hem y- hem ç- sesleriyle olan bir kaç kelime bizi şaşırtır.” (s.11)

Bizce en “şaşırtıcı” olanı bu eserde kısaltmaların ne anlama geldiğini anlayamamak. Çünkü eserde kısaltmalar bölümü yok. Meselâ şu MK’nın (Acaba Mahmud Kaşgari mi?) ne olduğunu merak ediyoruz. MK’nın örnekleri yani *yet-*, *yig-* kelimeleri günümüz Tuvacasında yoktur. Bu kelimelerin sadece ç-’li şekilleri vardır.

“Tuvacanın normal seslik gelişmelerine aykırı olan bir durum da şu örnekte görülür: ET çeçek “çiçek” = Tuv. çeçek “ay” (s.11)

Acaba Tuvaca bu kelimeyi ET yerine Moğolcadan (<çeçek) almış olmasın?

“Söz varlığı açısından Tuvacayı KB’den bir beyitle karşılaştırır isek.” (s.11)

Seslik olayla söz varlığını aynı bölümde incelemek doğru değildir. Üstelik sadece bir beyitteki dört kelimedenden hareketle Tuvacayla ET’nin “söz varlığı” mesafesini göstermeye çalışmak ne derecede doğru bir yaklaşımdır?

“Tuvacada sekiz ünlü yer alır. Yazıda kapalı e açık -ä- ayrımı yoktur. Sırasıyla bu ünlüler şöyledir.” (s.13)

Yazar “Tuvacada sekiz ünlü yer alır” cümlesiyle alfabadeki harfleri (şekilleri) mi kastediyor acaba? Yok eğer sesleri kastediyorsa Tuva Türkçesindeki 8 uzun ünlü ve 8 gırtlaksız ünlü nerede? Tuvacayı inceleyen gramer kitaplarının hepsi bu uzun ve gırtlaksız (ög bile adaar) ünlülerden bahseder. Yazar “gırtlaksızlaşma” olayını “seslik olaylar” bölümüne kısaca almış. Ancak “ünlüler” bahsinde bu konuya hiç dokunmamış. Kısaca, Tuva Türkçesinde alınma kelimeler dışında 24 ünlü bulunmaktadır. Bunların sekizi uzun, sekizi kısa ve sekizi de gırt-

laksıdır. Tuva Türkçesindeki uzun ünlüler aslî değildir. Ünsüz düşmesi sonucu ortaya çıkarlar. ET'deki aslî uzun ünlüler Tuvacada kısa ünlülerle karşılanır. Buna karşılık, bazı kısa ünlülü kelimeler gırtlaksıdır.

“MK yatur- “yatırmak” = Tuv. şıvar /şıp-/ “ay” şıvıg: “örtü, kaplama”, şıptınar/şıptın-/kapanmak.” (s.15)

Yatur- ile Tuv. *şıp-* arasında hiçbir bağlantı yoktur. Yani iki kelime aynı değildir. MK *yatur-*'un karşılığı Tuv. *çıdır-* olmalı. Tuv. *şıp-* fiili örtmek, kaplamak anlamlarıyla ET *yap-*: örtmek, kaplamak (KB III 523) fiiliyle irtibatlandırılabilir.

“ET tın- “nefes almak” = Tuv. tınar “ay”, tındarar (doğrusu tınarar) “diriltmek”, tındarılır (doğrusu “tınarılır”) “canlanmak”. (s.15)

“U ünlüsünde pek bir değişiklik görülmemekle birlikte çeşitli durumlarda daralma görülür.” (s.16)

Verilen örneklerin hiç birinde “daralma” görülmemektedir. Örnekleri buraya alalım:

ET>Tuv. *bulut* “bulut”>*bulut*, *kuduruğ* “kuyruk”>*kuduruğ*, *kuduğ* “kuyu”>*kuduk*, *kuğak* “kuyruk” (karşılığı “kuyruk” değil “kulak” olmalı) > *kulan* (doğrusu “kulan” değil “kulak” olmalı), *kuş*>*kuş*, *tuz*>*dus*, *uzun*>*uzun*, *yumurtka*>*çumurga* (*çumurga* değil *çuvurga*), *ortu*>*ortu*.” (s.16, 17)

Acaba hangi örnekte daralma var? Üstelik dokuz kelimenin üçü yanlış.

“Görüldüğü gibi GT söz içi -ç- sesi önce sürekli ş ünsüzüne -master eki yokken-, daha sonra -master ekini alınca- j ünsüzüne dönüşür.” (s.21)

Bu olayı (-ç- > -ş- > -j-) sadece master ekiyle sınırlandırmak doğru değildir. “-master ekini alınca-” bilgisini, “ünlüyle başlayan ek alınca” şeklinde düzeltmek gerekir.

“ET bedük “büyük” = Tuv. bedik “ay”. (s.22)

ET bedük “büyük” kelimesi Tuvacada “ay” (aynı) anlamda değildir. Nitekim “bedik dag”, “bedik kiji”= yüksek dağ, uzun insan (bu örnekler TRS 1968, s. 97'den alınmış fakat anlamları verilmemiş.) örneklerinden de anlaşılacağı gibi, “bedik” kelimesinin Tuvacadaki anlamı “yüksek, uzun”dur. “Büyük” anlamında “ulug” kelimesi kullanılır.

“ET adak “ayak” = Tuv. adak “ay” (s.22)

Günümüz Tuvacasında “adak” kelimesi ayak anlamıyla kullanılmaz. Türkiye Türkçesindeki “ayak” kelimesi Tuvacada “but” sözüyle karşılanır. “Adak” ise son; alt anlamlarına gelir. “Adaa çiiik, adaa aar” TRS 1968, s.36 (çabuk, yavaş) deyimlerinde ET anlamı kalmıştır.

“Et yağ- “yağmak” = Tuv. çār/çag-/“düşmek” har çāy berben” (s.23)

Buradaki “düşmek” kelimesi “yağmak”; “berben” kelimesi “bergen” (har çāy bergen: kar yağırvermiş) olmalı.

“ET sök-: “sövmek” = Tuv. söger/sök- “ay” (s.25)

Tuvacada *sök-* fiili bir tanedir ve onun da anlamı “sökmek, çıkarmak”tır. “Sövmek” anlamında Tuvacada *sök-* fiili yoktur.

“MK yaz- “çözmek” = Tuv. bustur/buzul-/ “bozulmak” (s.26)

Yaz- fiilinin karşılığı Tuvacada ças-: “çözmek” fiilidir. Dolayısıyla “buzul-: bozulmak” fiilinin “yaz-” fiiliyle uzaktan yakından ilgisi yoktur.

“GT r fonemi söz içinde Tuvaca iki ünlü arasında düşer ve komşu ünlüyü uzatır, ayrıca er- eyleminde de düşer:

ET kör- “görmek” = Tuv. kōr/kör- “ay” (bir kısım örnekte düşer), ET bar- “görmek” = Tuv. bār/bar- “ay” (s.29)

Söze girişte “r fonemi söz içinde Tuvaca iki ünlü arasında düşer” dedikten sonra, kelimelerin arasına parantez içinde (bir kısım örnekte düşer) cümlecığinin sıkıştırılması bizi tereddüte düşürmektedir. Acaba hangisi doğru? Biz yazarmın verdiği kör- ve bar- fiillerine, ber- “vermek” fiilini de ilâve edelim ve yukarıdaki örneklerde -r- ünsüzü iki ünlü arasında düşer” diyelim.

Eserde *T* ve *Y* ünsüzlerinin başlıkları unutulmuş.

Eserin ikinci ana bölümü metinlerden oluşmaktadır. “Çevirisiyle” birlikte verilen “Tuvaca bir öykü”nün hangi eserden alındığı belirtilmediğinden, metnin doğruluğu veya yanlışlığı konusunda bir şey söyleyemiyoruz.

“Çeviri”yi cümle cümlé ele almak yerine ilk bakışta gözümüze takılan birkaç cümle üzerinde duracağız. Bu genel bir kanaatin oluşumuna yardımcı olacaktır:

“Şıyaan am. Buruñgunuñ murnunda, teve kuduruu çerje döjelip, te mıyızı deerge şaştıgıp turar şagda dörtten bir ugaannıg haan çoruptur oo.” (s. 37 str 1-2)

Çeviri: “İşte böyle! Çök eskiden, deve kuyruğunun yere yayılıp, teke boy-nuzunun öylesine durduğu çağda kırk bir yaşında bir hakan yaşarmış.” (s.40)

Bizce “buruñgunun murnunda” terkibi “çok eskiden” yerine “evvel zaman içinde” diye çevrilse daha güzel olurdu. “Deerge şaştıgıp turar şagda” terkibi “öylesine durduğu çağda” olarak çevrilmiş. Oysa “deerge şaştıgıp” göğe değıp, göğe dayanıp anlamlarına gelir. “Dörtten bir ugaannıg haan” terkininin doğruluğ-u konusunda şüphemiz var. “Dörtten bir” kırk bir demek. Ancak “ugaannıg” kelimesinin “yaş” anlamı yok. Tuvacada yaş anlamında “har” veya “nazı” kelimesi kullanılır. “ugannıg” kelimesi akıllı, zeki anlamlarına gelir. Belki de “ugan-nıg” kelimesinden önce “harlıg” veya “nazılıg” kelimelerinden biri vardı da unu-tuldu. Öyleyse terkip “kırk bir yaşında, zeki” diye çevrilebilir.

“-Çaa indıg-dır, am daarta iyi kiji bajı alır çüve- deptir. Am daartazında iyi haa keldirgeş, demgi ulug çunduñ bile ooldu iyi haaga çediskeş, “hün ajar çük-te ulug çunduña appargaş, bo iyi kijiniñ bajın aldıra kaaptıñar” deeş, çorudup-turtur. Ulug çunduña iyi kijizin çedire bergeş:

- Haan bo iyi kijiniñ bajın ap kaavıt! dep çarlık boldu -dep-tirler.” (s. 38 str 74-80)

Çeviri: “-Demek öyle, o zaman iki kişi başı alır- der. Ertesi gün iki ulak ça-ğırtmış, öteki büyük Çundun ile oğlunu ulağa verip “gün açar yönde” (doğuda) (oturan) büyük çunduna götürüp bu iki kişinin başını aldırırerin” diye buyur-muş. (Ulak) büyük Çunduna (o) iki kişiyi götür.

- Hakan bu iki kişinin başını aliver diye buyurdu- demiş.” (s.42)

Bu çeviriyi kelime kelime düzeltmek yerine toptan yapalım:

- Demek öyle, o hâlde yarın iki kişinin başını alacak” demiş. Ertesi gün, iki ulak getirterek, önceki büyük Çundun ile oğlamı iki ulağa verip “(gün aşar! yön-de) batıda yaşayan büyük Çundun’a götürüp, bu iki kişinin başını aldırırerin” di-yerek göndermiş. Ulaklar, büyük Çundun’a iki kişiyi götürerek:

- “Hakan bu iki kişi kişinin başını aliver diye buyurdu” demişler.

“Öyküde geçen 300 kadar sözcüğün yanı sıra 1000 yeni madde de sözlüğe

eklenmiş, böylece 1300 maddelik *kısa Tuvaca-Türkçe sözlük* ortaya çıkmıştır. Aynı sözcüklerin tersine bir dizini, Türkçe-Tuvaca dizini de hazırlanmış, böylece de 1500 maddelik ilk *Türkçe-Tuvaca Sözlük* ortaya çıkmıştır.”

(Ön söz)

Bu açıklamadan anladığımız; “çeviri” ve sözlüklerin birbirleriyle bağlantılı olduğudur. Oysa çevirideki anlamlandırmayla sözlük arasında bazı kelimelerde farklılıklar var. Bu duruma, iki örnek olarak “ugaannıg” (metinde: yaşında, sözlükte: zeki), “mañaa” (metinde: benimle, sözlükte: burada) kelimelerinin çeviride ve sözlükte farklı anlamlandırıldığını gösterebiliriz. Bu kısa açıklamadan sonra, eserin sözlük bölümüne de bir göz atalım:

“aal oturma, ikamet; ev” (s. 59)

“aal” kelimesinin “oturma, ikâmet” anlamları yoktur. “Ev” anlamının yanına “yurt” (hayvancılık yaparken birden çok evin bir arada bulunduğu yer) anlamı katılabilir.

“aarı-hastalınmak” (s. 59) fiili eserde mükerrer.

“açi-yarar, fayda” (s. 59) “açi” değil doğrusu “açı”

“aş-/ajar/”açmak”, (güneş) doğmak: hün a.-ar çükte 76” (s.61)

Burada görüldüğü gibi metne de gönderme yapılmaktadır. Her iki yerde yanlış yapılmış. Bu fiil Tuvacada “aşmak” anlamındadır. “Açmak” fiili ise a’ş-şeklindedir. Dolayısıyla “hün ajar çükte” terkiibi “güneşin aştığı (battığı) yönde” demektir. Tuvacada doğu ise “hün üner çük” (güneşin çıktığı yön) veya “çöön çük” terkipleriyle karşılanır.

“busul- /bustur/bozdurmak, yok ettirmek, tahrip ettirmek” (s.65)

Bu fiilin anlamı “bozdurmak” değil “bozulmak, kırılmak”tır. “Bustur” şekli sadece, ünlü düşmesi sonucunda ortaya çıkan ünsüz benzeşmesinden ibarettir.

“çaña yeni (ET<yañı)” (s.66)

Tuvacada böyle bir kelime yoktur. “Yeni” kelimesinin karşılığı “çaa”dır.

67. sayfada yer alan dört “ças-” fiilinden ikisi mükerrer.

“çavıza-/çavızaar/indirtmek, azaltmak (<yabız+a-? olsaydı geçişli olmazdı.” (s.67)

Eğer yazar *Rusça-Türkçe* sözlükte “ponizit” fiili yerine “ponizit’sa” fiiline baksaydı, bu fiilin geçişli olmadığını, yani anlamının “indirtmek, azaltmak” değil “inmek, azalmak” olduğunu görürdü. Fiil “<yabız+a-”dır ve geçişsizdir.

“çedir-/çedirer/(Uyg., MÇ, MK, KB yet- ulaşmak) yetişmek, ulaşmak” (s.68)

ET yet-: “ulaşmak” geçişsiz bir fiil olduğuna göre “çed-ir-” fiilinin geçişli olması gerekmez mi? Bu fiilin anlamı “yetişmek, ulaşmak” değil “götürmek, yetiştirmek, ulaştırmak”tır.

“devig oyun, dans (<*tep-i-g).” (s.72)

Bu kelimenin anlamı “oyun, dans” değil, Tuva güreşinde yapılan “peşrev”dir. Tuvacada “oyun” kelimesi zaten vardır. “Dans” ise Rusçadan alınma “tantsı” kelimesiyle karşılanır.

“damçı-/damçır/vermek (krş. ET tam-).” (s.71)

Bu fiili anlamlandırırken de, yazar, *Rusça-Türkçe* sözlükte yanlış yere bakmış olmalı. “Peredat” (vermek) fiili yerine “peredat’sa” (yayılmak, dağılmak) fiiline bakmalıydı. Nitekim Tuvacada radyo, televizyon “yayın”ı anlamında bu kelimedenden türetilen “damçıldılga” kelimesi vardır.

“eg-/eer, egeer/geri vermek, iade etmek” (s.74)

Yazar ikinci master şeklini (“egeer”) nereden aldı bilemiyoruz. Bu fiilin, böyle bir master şeklinin olması mümkün değil. Çünkü bu şeklin olabilmesi için fiilin “ege-” olması gerekir.

Eğer bu fiilin anlamı “geri vermek, iade etmek” ise birkaç satır aşağıdaki *egit-* fiiliyle aynı mı? (ki eserde aynı) *eg-* fiili “dönmek, avdet etmek ve eğmek, bükme” anlamlarına gelir. “*Egit-*” fiilinin ise “geri vermek, iade etmek” anlamlarının yanında, asıl anlamı “döndürmek, çevirmek”tir. Nitekim bu kelimedenden bir de terim türetilmiştir: “Egidiişkin zalogu” (dönüşlü fiil!)

“*kajık* kaşık (ET kaşuk)” (s.81)

“Kajık”ı görünce sözlüğe bakmadan “kaşık” anlamlandırmasını yapmak yazarı yanıltmış. Sözlüğe bakıp “aşık” atsa daha iyi ederdi. Bu kelimenin anlamı Anadolu’da kendisiyle hâlâ sıkça oynanan, Tuvada ise her evde bir oyuna yetecek sayıda bulundurulmuş “aşık”tır. Bildiğimiz “kaşık” kelimesi Tuvacada; “şo-

pulak”, “omaaş” veya Rusça “lojka” kelimelerinden biriyle karşılanır.

“*kılıy-/kılıyar/uçmak*” (s.82)

Tuvacada “ujar” (uçmak) kelimesi vardır. “Kılıy-” ise (gökte) “süzülme”tir.

“*maa, mañaa* bura, burada *siler m. turuñar 137*” (s.85)

Bu kelime sözlükte doğru çevrilmiş, fakat çeviride “mañaa turuñar” terkihi “burada durun” şeklinde olmalıyken “benimle gelin” s.44 şeklinde.

“*mañ* koşu” s.85 doğru ise (ki doğru); “mañna- kaçmak” yanlış değil mi? Bu fiilin anlamı “koşmak”tır.

öñ (I) ön (Uyg. Mani, MK *öñ*) *çundun haannıñ öönge 139, haannıñ öönçe halıp-la kaan 138*” (s.88)

Gerek burada verilen anlam gerekse çeviriler yanlış. Tuvacada “ön” anlamında “murnu” kelimesi kullanılır. Metindeki “öönge”, “öönçe” kelimeleri zaten uzun ünlülü ve madde başıyla bir bağlantıları yok. Bu iki kelime öönge<ög-ü-n-ge, öönçe <ög-ü-n-çe (çadırına, çadırına doğru) şeklindedir. Tuvacada iki “öñ” kelimesi vardır. Biri renk (ki bu sözlüğe alınmış); diğeri arkadaş, dost anlamlarına gelir.

89. sayfada iki “ös- büyümek” fiilinden biri mükerrer.

“*sana-/sanaar/düşünmek (<Mo.)*” (s.89)

“Sana-” fiilinin Tuvacadaki ilk anlamı; “saymak; değer biçmektir”. Kelime ET sa- “saymak” fiilinden önce isimleştirilmiş, (Tuv. “san”: sayı) -a- ekiyle tekrar fiilleştirilmiştir. Fiilin “öyle saymak, addetmek” yan anlamları da vardır.

95. sayfada “ulus” kelimesi mükerrer.

“*uygu* rüya” (s.96)

“*uygu*: uyku” olmalı. Rusçada “son” kelimesinin hem “uyku” hem de “rüya” anlamına gelmesinin buradaki yanlışla bağlantısı var mı bilemiyoruz..!

“*üje-/üjer/barıştırmak* (MK *üşe-*)” (s.96)

Bu fiilde baskı hatası olmuş?! Fiilin anlamı “barıştırmak” değil; “karıştırmak, üzerine aramak, bir şey araştırmak”tır. Ayrıca fiilin mastar şekli “üjer” değil “üjeer” olmalı.

“ün- gitmek, yaşamak, var olmak, büyüme, yükselmek” (s.96)

Bu fiilin “yaşamak, var olmak” anlamları yoktur. Fakat çıkmak, yeşermek, (bitki) bitmek” anlamları vardır. “Gitmek” anlamı ise “dışarı çıkmak” anlamıyla kabul edilebilir. Bütün yan anlamlarına rağmen fiilin asıl anlamı “çıkma”dır.

Son olarak; aceleyle getirildiği anlaşılan elimizdeki eserin, yazarı tarafından yeniden değerlendirileceğini düşünüyoruz. Yazar, eserin “ufak ön çalışma” olduğunu zaten belirtmektedir. Bu yazının, “asıl eserin” sağlam temellere oturularak, ortaya çıkarılmasına katkıda bulunacağını umuyoruz.

Yazıda bize ait olan kısaltmalar şunlar:

DLT : Divanü Lugat-it Türk (IV Dizin)

ET : Eski Türkçe

GT : Genel Türkçe

KB : Kutadgu Bilig (III İndeks)

s : sayfa

str : satır

TRS : Tıva Orus Slovar' (Tuvinsko-Russkiy Slovar') Moskova 1968

Tuv. : Tuvaca

ARAŞ. GÖR. EKREM ARIKOĞLU